

ACC. N:R M. 15232:1-3.

Landskap: Bohuslän Upptecknare: Gösta Olsson, Lund
Härad: Stångån Berättare: Knut Jansson, Hannevik
Socken: Lyse Berättarens yrke: småbrukare; konservare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1903 i Lyse

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fiske. s. 1

Stenkörning m. m. s. 1-3.

I slutet på 1800-talet var det flera vadlag här som höll på med stor-sillfiske. Det var folk med småbruk och backstusittare, som fiskade med landvadar i fjordarna här intill.

Min far var med ett lag om 6-7 man och tog skarpsill till konserv-fabriken i Sjöbol. Detta var under stenindustriens tid, och både stenhuggare och småbrukare höll på med detta en del år. Jag var själv med i skarpsillfiske en 7-8 år; vi höll på om höstarna från augusti till in emot jul. De månaderna högg vi inte i berget utan hoppades ständigt på god fångst, men det blev för dåligt resultat med landvad. Förr fiskade folk allmänt här i bygden med vad eller meta, det gav hushållsfisk och oftast mer än så. Bror min och jag var i yngre år ute på makrillfiske nästan varje morgon i augusti, september, oktober och saltade makrillen till vintersovel.

Känner bara till en just här som var sjöman och hade liten gård samtidigt; det var på segelskutornas tid.

De första stenhuggarna här var utbölingar som lärde upp bygdens folk. Jag tror det var på 1880-talet. "Utbölingarna" kunde vara stridiga ibland när de kämpade för att få huggarna organiserade, ville tom. ge far min stryk; de höll styvt på föreningen. Min far var med och kilade när han var 10 år. Han fick överta föräldrahemmets skötsel då han var 13 år, körde sedan sten i gårdens egna berg i många år och högg sten också då och då. Han körde med 2-hjulskärria och 1 häst, och de flesta hade endast kärror i början. Jag körde själv med kärria till omkring 1916. Det var en kostnadsfråga ibland, större ställen riggade till vagnar, småställen hade kärror. Det var besvärligt lassa kärrorna så att de vägrade jämnt; de hade ingen broms, och hästen nästan satt på hasorna i utförsbackarna.

Aldrig dräng på stället: småbruk med bara 1 häst och 2 kor.

Det hände att kvinnfolk var med i bergen och hjälpte till att lassa på. Särskilt minns jag "Rompetilda" som gick och tiggde och plockade ax på mejade åkrar; hon var med vid lastning ganska regelbundet.

När jag var 7 år fick jag både kila och hjälpa till att lasta på sten. Vanligt att 9-10-åringar var med i berget. När jag var 12 år körde jag sten som hel man.

Minns att oxar användes i jordbruket men inte i bergen. In på 30-talet hade en småbrukare här 2 kor i par i jordbrukskörslor.

Förställsvagnar var bra i bergen, för de kunde svänga på mycket liten yta, men sedan kom klykvagnar som tog större lass.

Här fanns en småbrukare, som till bisyssla hade hjultillverkning; han hade trampsvarv och gjorde hjul till alla häromkring. Smed fanns här ingen då, utan Smed-Persson i Lysekil beslog. Karmarna vi gjorde fick vi oftast beslå i bolagets smedja; större gårdar hade egen smedja för enklare smide. Selar lät vi laga hos en bonde i Ulseröd vid Lysekil.

Alla körare här hade brotten alldeles inpå väggarna; det stod huggare i varje knalle.

Alltid gatsten som huggits här. Här var lastplatser förr i varje vik. Prämar tog stenen ut till större fraktbåtar, ofta kuttrar; på våarna som en skog av master i fjorderna. Lastningen så länge jag körde (till 20-talets slut) gick alltid med langning från man till man. Det var mest huggarna som langade.

Det var bolagets sak att sköta väghållningen; vi körare lagade vägar mot timpeng.

Den första lastbilen i stenbergen kom på 40-talet, och snart försvann hästarna från körningen.

Det fanns inget som hette arbetstid förr i världen, det var till att köra på dagen och sköta jorden morgnar och kvällar. I andtider fick stenen vänta.

Minns inget olycksfall i stenkörningen.

Det fanns en och annan, som försökte lura till sig körning för lägre betalt än som var brukligt, och sånt skapade osämja. Körarna var aldrig organiserade häromkring, de var bönder och ville inte veta av någon organisation.

Stenhuggeriet och stenkörningen gav kontanter; gårdbiten gav lite mat till huset och smör och ägg att byta till sig kaffe och socker hos handlarn. Här i bygden var det stendriften som gav huvudsakliga uppehållet. Alla bönder runtomkring ville ha körning eller hugga sten; stenarbete passade ju bra som bisyssla till jordbruk, och bönderna var vana att vara egna herrar.

ACC. N:R M. 15232:3.

Då jag slutade köra, tog far vid och körde så länge han orkade, till 30-talets slut. Jag började hugga sten själv, höll på till omkring 1950; därefter har jag arbetat i konservfabriken här intill i Sjöbol och skött jorden vid sidan om. Gårdbiten föder fortfarande 2 kor och 1 häst.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.